การศึกษากับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งตีพิมพ์

The study of using information resources in pubishing materials

สหไทย ไชยพันธุ์ ศศ.ม. (Sahathai Chaiyapan, M.A)[1]

บทคัดย่อ

สารสนเทศมีความหมายรวมถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิดและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้มีการจดบันทึก รวบรวม จัดพิมพ์ สื่อสารที่ผ่านการกลั่นกรอง ประมวล เรียบเรียง ออกมาเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ถ่ายทอดไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

ทรัพยากรสารสนเทศ ประเภทสิ่งตีพิมพ์ ในลักษณะหนังสือ วารสารหรือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ รายงานจุลสาร กฤตภาค สิ่งพิมพ์รัฐบาล มีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยประโยชน์และความสะดวกรวดเร็ว ให้กับผู้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาอาชีพ รู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแต่ละประเภทจะมีลักษณะการบันทึก การจัดเก็บ และการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ : การใช้ทรัพยากร สารสนเทศ ประเภทสิ่งตีพิมพ์

Abstract

Information resources also include data, news, knowledge, facts, ideas and events that have been recorded and published, screening information that gathered into spoken language, written language, and different kind of symbols which have been published.

Types of published Information resources such as books, journals or magazines, newspapers, thesis, reports, government publications are benefit and convenience to those who acquire knowledge and to develop their behavioral and professional development, decision making and problem solve effectively. Each category will have a record collection and presentation of data for different purposes.

Keywords : The use of resources, Information, Types of publications.

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยเทคนิคนราธิวาส มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

บทนำ

สารสนเทศเป็นรากฐานอันจำเป็นและมีความสำคัญที่สุด ต่อการพัฒนามนุษย์ในสังคม ให้มีความเจริญยิ่งขึ้น เป็นเครื่องมือในการสื่อสารถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษาและการดำรงชีวิตจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือจากองค์กรหนึ่ง ไปสู่อีกองค์กรหนึ่ง นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดแนวความคิดและแนวทางในการเริ่มต้นงานใหม่ ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การใช้สารสนเทศจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัยที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางภาษา ความคิด และการมีคุณธรรมจริยธรรม ในการพัฒนาชีวิต ให้ทันต่อเหตุการณ์และสังคมยุคปัจจุบัน

ทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งตีพิมพ์ แบ่งออกเป็น หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จุลสาร กฤตภาค มีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยประโยชน์ และความสะดวกรวดเร็วให้กับผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ซึ่งแต่ละประเภทจะมีลักษณะการบันทึก การจัดเก็บ และการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ในการรับรู้

ความหมายของสารสนเทศ

คำว่า “สารสนเทศ” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สารนิเทศ” เป็นศัพท์บัญญัติแทนคำภาษาอังกฤษว่า Information ซึ่งมีความหมายรวมถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิดและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้มีการจดบันทึก รวบรวม จัดพิมพ์สื่อสาร ตั้งแต่อดีตมาจนถึงยุคปัจจุบันที่ผ่านการกลั่นกรอง ประมวลเรียบเรียง ออกมาเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ ถ่ายทอดไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ และไม่ตีพิมพ์ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ แก่ตนเองและสังคม (จุฑารัตน์ นกแก้ว, 2546, สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547)

สารสนเทศและสารนิเทศทั้งสองคำนี้ ราชบัณฑิตยสถานอนุญาตให้ใช้ตรงกับคำว่า Information มีจุดที่เน้นความแตกต่างกันดังนี้

สารสนเทศจะเน้นการใช้เทคโนโลยีทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เพื่อการประมวลผล จัดเก็บ อัดแน่นให้อยู่ในรูปที่ส่งหรือกระจายได้ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรสาร และดาวเทียม เป็นต้น เพื่อการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายตลอดจนโปรแกรมคำสั่งต่าง ๆ เพื่อให้เครื่องทำงานได้ตามที่ต้องการ

สารนิเทศจะเน้นการจัดการเนื้อหาเพื่อให้เหมาะสมแก่การเผยแพร่แสดงออกกระจายโดยใช้ระบบโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์ (สามารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547)

ในความหมายของสารสนเทศและสารนิเทศมีคำศัพท์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องได้แก่

1. ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือสิ่งที่ถือ หรือยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริงสำหรับเป็นหลักอนุมานหาความจริงหรือการคำนวณจะมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ตัวเลข แทนปริมาณสำหรับการคำนวณหรือเป็นลักษณะของข้อความ ตัวอักษร รูปภาพ สำหรับใช้ในการวินิจฉัยว่าเป็นข้อเท็จจริงแต่ไม่ผ่านการประมวลผล จึงถือว่าเป็นข้อมูลดิบ

2. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อมูล หรือ สารสนเทศที่ได้ผ่านกระบวนการคิดค้นและวิเคราะห์ อย่างมีหลักการและเหตุผล โดยอาศัยหลักการจัดเก็บ การบันทึก การแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยมีการค้นหาและค้นคว้าและนำไปใช้งานอันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ มีทักษะภาระทางเทคนิค และทักษะทางสังคม

3. ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) หมายถึง วัสดุรูปแบบต่าง ๆ ที่มีการบันทึกสารสนเทศโดยใช้อักษร สัญลักษณ์ ภาพ เสียงและรหัส ซึ่งอาจอยู่ในรูปวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์

4. แหล่งสารสนเทศ (Information Sources) หมายถึง แหล่งที่จัดหาหรือสถานที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยและความจรรโลงใจ ตามความต้องการ

5. เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หมายถึง การนำเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของผู้ใช้สามารถรับ-ส่งข้อมูลได้ถูกต้องและในเวลาอันรวดเร็ว (จุฑารัตน์ นกแก้ว, 2546; สมมารถ มีศรี, สุธาริณี วาคาบายาชิ และ นฤมล เทพชู, 2547)

ความสำคัญของสารสนเทศ

ในยุคปัจจุบันข่าวสาร ความรู้ หรือสารสนเทศ มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมเป็นอย่างมากและรวดเร็วซึ่งถือว่าเป็นยุคข่าวสาร (Information age) ก็ว่าได้ เพราะในแต่ละวันข่าวสาร ความรู้หรือสารสนเทศได้แพร่กระจายออกมามากมายและรวดเร็ว หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนตลอดจนบุคคลในทุกสาขาวิชาชีพ จำเป็นต้องใช้สารสนเทศอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย จะเห็นว่านักเรียน นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ นักวิชาการ ต่างก็ใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน และการวิจัยค้นคว้าตลอดเวลา (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547)

จากความสำคัญของสารสนเทศซึ่งเป็นทรัพยากรหลักในสังคม เป็นแกนกลางของสังคมทั้งมวลในการดำรงชีวิต การเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การบริการจัดการและการดำเนินงาน รวมทั้งการสร้างมาตรฐานและการแข่งขันให้ทันในสังคมโลก การรู้สารสนเทศจึงมีความสำคัญทั้งต่อการศึกษาและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่นำไปสู่แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้โดยการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย เพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย และเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การศึกษาอยู่ในกระแสแห่งการปรับเปลี่ยน มุ่งสู่การศึกษาสำหรับทุกคน การศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ เปลี่ยนจากการเน้นเนื้อหามาสู่การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อการศึกษาต่าง ๆ การเรียนรู้โดยพึ่งแหล่งวิทยาการ และบทบาทของผู้สอนได้เปลี่ยนเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดผลเลยหากขาดการให้ความสำคัญเรื่องการรู้สารสนเทศ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะการเรียนรู้ ความคิด วิจารณญาณ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในสังคมสารสนเทศและโลกยุคโลกาภิวัตน์ (จุฑารัตน์ นกแก้ว, 2546)

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าข้อมูลข่าวสาร และความรู้ต่าง ๆ ได้มีความสำคัญมากขึ้น ข้อมูลที่ผลิตออกมาในรูปแบบต่าง ๆ หลากหลายประเภทได้แพร่กระจายออกมามากมายและรวดเร็ว หน่วยงานและองค์กรทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลจำเป็นต้องใช้สารสนเทศอยู่ตลอดเวลา เพราะสารสนเทศเป็นทรัพยากรสำคัญ ดังจะเห็นได้จากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กำหนดให้ทรัพยากรที่สำคัญของโลกมี 3 ประเภท คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรสารสนเทศ

สารสนเทศยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญที่มีต่อบุคคลและการดำเนินชีวิต ความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร ต่อเศรษฐกิจและต่อสังคม ซึ่งจำเป็นจะต้องพึ่งพาข้อมูลข่าวสาร ที่เรียกว่าเป็นยุคของสังคมสารสนเทศ หรือสังคมยุคข่าวสาร หากบุคคลใดไม่ใช้หรือก้าวไม่ทันสารสนเทศ อาจทำให้เสียโอกาส หรือไม่ทันเหตุการณ์ต่างๆ ได้ สารสนเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สารสนเทศช่วยในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดแนวความคิดและแนวทางในการเริ่มต้นงานใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ดังนั้น ประเทศที่เจริญแล้วต้องตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ และส่งเสริมให้มีการนำสารสนเทศไปใช้เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (อาภากร ธาตุโลหะ, 2553)

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมข่าวสารหรือสังคมสารสนเทศ (information society) ซึ่งลักษณะและความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนไป ลักษณะและประเภทของการทำงาน อาชีพมีความแตกต่างจากสังคมยุคหลังอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนจากการผลิตสินค้ามาเป็นอุตสาหกรรมบริการ ที่ต้องใช้ความรู้และข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพยากรพื้นฐาน เปลี่ยนจากการใช้แรงงานหนักมาใช้แรงงานสมอง สารสนเทศเพิ่มความสำคัญและเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology ICT) โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบโทรคมนาคมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสารสนเทศทั้งในแง่การผลิต การเผยแพร่ การแสวงหาสารสนเทศของคนในสังคม อีกทั้งสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เรียกว่าเศรษฐกิจเชิงองค์ความรู้ (knowledge based economy) ดังนั้น สารสนเทศ จึงเปรียบเสมือนกุญแจและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศชาติ (คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์, 2550)

สารสนเทศสามารถจำแนกความสำคัญของสารสนเทศและบทบาททางด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ด้านการเรียน การสอนและการวิจัยสารสนเทศช่วยให้การเรียนการสอนและการวิจัย ประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้สอนหรือผู้วิจัยจะต้องใช้สารสนเทศที่บันทึกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้อ้างอิง สร้างตัวอย่างในงานกรเรียนการสอนหรืองานวิจัยนั้น และในส่วนผู้เรียนการเลือกสารสนเทศที่มีคุณค่าและตรงกับวิชาความรู้ที่กำลังศึกษา จะช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ด้านการศึกษา ในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต จึงต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต และพัฒนาชีวิต เพื่อการทำงานและการอยู่ร่วมกัน การเลือกใช้สารสนเทศที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ การเลือกใช้สารสนเทศที่มีข้อมูลตรงกับความต้องการ ช่วยให้การตัดสินใจในการบริหารงานทุกสาขาอาชีพ หรือการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

4. ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ปัจจุบันบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมโลก ซึ่งแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยรับรู้สารสนเทศที่แตกต่างในด้านดังกล่าว แล้วนำมาปรับตัวเข้าหากัน เกิดความเข้าใจกันและช่วยให้มีโลกทัศน์กว้างขวาง

5. ด้านวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ปัจจุบันสารสนเทศทางด้านนี้พัฒนาไปรวดเร็วมาก การแสวงหาสารสนเทศอยู่เป็นประจำ จะช่วยให้ทราบการพัฒนาทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ทันท่วงทีและเมื่อนำไปใช้ประโยชน์ จะช่วยให้เกิดเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

6. ด้านเอกลักษณ์และวิวัฒนาการของชาติ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศชาติ จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรัก ความสามัคคี และความมั่นคงในชาติ

7. ด้านการสร้างค่านิยมและทัศนคติที่ดี การที่ประชาชนในประเทศได้รับสารสนเทศโดยไม่มีการปิดกั้นในทุกรูปแบบโดยไม่มีขีดจำกัด และทำให้ทราบข่าว ความเคลื่อนไหวและสถานการณ์ต่าง ๆ ทั่วโลก สามารถสร้างค่านิยมและทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นได้ในสังคม

8. ด้านการประหยัดเวลาในการดำเนินการ และเสริมคุณค่าของผลงาน การได้รับสารสนเทศที่มีคุณค่า จะช่วยลดปัญหาการเสียเวลาและการลองผิดลองถูก

9. ด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย ความร่วมมือของสถาบันบริการสารสนเทศ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง และได้ข้อมูลในเชิงลึก ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลแต่ละเรื่อง (อาภากร ธาตุโลหะ, 2553)

คุณค่าของสารสนเทศ

สารสนเทศจะมีคุณค่าต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในเวลาใดมากหรือน้อยนั้น อาจพิจารณาได้หลายลักษณะ เช่น ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านการตลาด โดยทั่วไปข้อมูลสารสนเทศที่ดีจะมีคุณค่าหรือไม่นั้นขึ้นกับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. เวลา (Time) สารสนเทศที่ได้รับอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ย่อมมีคุณค่าในการใช้ประโยชน์สารสนเทศบางอย่างจะลดคุณค่าลงเมื่อเวลาผ่านไปหรือสารสนเทศที่ช้าเกินไป ก็ไม่เป็นประโยชน์ เช่น ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ตัวเลขในการซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นต้น (วันเพ็ญ สาสีผลิน, ม.ป.ป.)

2. ความถูกต้อง (Certainly หรือ Accuracy) หมายถึง สารสนเทศที่ถูกต้องให้คุณค่าในด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของสารสนเทศ ถ้าสารสนเทศมีความรวดเร็วแต่ไม่ถูกต้องก็ไม่มีคุณค่า

3. ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Completeness) สารสนเทศที่มีคุณค่าจะต้องมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ถ้าสารสนเทศมีความรวดเร็วและถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ก็จะทำให้คุณค่าลดลง หรือไม่มีคุณค่าเลย เพราะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4. ความเป็นปัจจุบัน (Up-Date) หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศที่ใหม่ทันยุคทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะข้อมูลสารสนเทศทางด้านธุรกิจ เศรษฐกิจ ถ้าเก็บไว้เป็นเวลานาน ข้อมูลสารสนเทศอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจะต้องศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันเสมอจึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

5. ความต่อเนื่อง (Accumulation) หมายถึง สารสนเทศที่มีคุณค่าจะต้องมีลักษณะสะสมข้อมูลต่อเนื่อง สามารถประสานให้เป็นเนื้อหาเดียวกัน ไม่กระจัดกระจาย ถ้าสารสนเทศมีความรวดเร็ว ถูกต้อง และครบถ้วนหลาย ๆ ชิ้น แต่ไม่มีความต่อเนื่องก็จะมีคุณค่าน้อยลง

6. กะทัดรัด (Brief) หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศที่มีรายละเอียดของเนื้อหาที่ชัดเจนได้ใจความ ใช้ภาษาที่สั้น กะทัดรัด อาจมีรูปภาพ กราฟหรือแผนภูมิประกอบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

7. สะดวก (Easy to Retrieve) หมายถึง การให้ความสะดวกรวดเร็วในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลสารสนเทศใดที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว และผู้ศึกษาค้นคว้ามีความต้องการจะใช้ก็สามารถค้นหาได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และ นฤมล เทพชู, 2547)

ประเภทของสารสนเทศ จำแนกตามแหล่งสารสนเทศได้ดังนี้

1. แหล่งปฐมภูมิ (Primary sources) หมายถึง สารสนเทศที่ได้จากต้นแหล่งจากการศึกษาวิจัย การคิดทฤษฎีใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์มีการเผยแพร่ความรู้เป็นครั้งแรก เช่น บทความ วารสาร รายงานผลการวิจัยเป็น รายงานการประชุมและสัมมนาทางวิชาการ สิทธิบัตร เอกสารมาตรฐาน ต้นฉบับตัวเขียน จดหมายเหตุ วิทยานิพนธ์ และรายงานทางเทคนิค

2. แหล่งทุติยภูมิ (Secondary sources) หมายถึง สารสนเทศที่รวบรวม เรียบเรียงจากสารสนเทศที่มีการเผยแพร่แล้ว หรือรวบรวมเรียบเรียงจากสารสนเทศปฐมภูมิ เพื่อให้ใช้ข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว เข้าใจง่ายขึ้น เช่น ตำรา หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง หนังสือวิชาการ วารสารปริทัศน์ ดรรชนีวารสาร และสาระสังเขป

3. แหล่งตติยภูมิ (Tertiary sources) หมายถึง สารสนเทศที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ค้นหาสารสนเทศปฐมภูมิและทุติยภูมิ สารสนเทศแหล่งตติยภูมิจะไม่มีเนื้อหาของสารสนเทศ แต่ใช้ประโยชน์ในการค้นหาสารสนเทศที่ให้ความรู้จากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น บรรณานุกรม นามานุกรม ทำเนียบนาม (อาภากร ธาตุโลหะ, 2553; คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์, 2550)

ความหมายของทรัพยากรสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) หมายถึง สารสนเทศประเภทต่าง ๆ ที่มีการบันทึกวิชาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราว จินตนาการ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ของมนุษย์ที่ได้กลั่นกรอง เรียบเรียง และประมวลไว้ในสื่อประเภทต่าง ๆ ที่เปรียบเสมือนตัวกลางที่ใช้ในการแพร่กระจาย ความรู้ ของบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคล กลุ่มชน มวลชนทั่วไปที่ต้องการรับความรู้นั้น คนเราสามารถรับความรู้โดยนำเสนอด้วยภาษา ตัวอักษร ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาพเคลื่อนไหว หรือรหัส อื่น ๆ และใช้เป็นสื่อสำหรับเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2548; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2549; ชญากรณ์ กุลนิติ, 2553)

ทรัพยากรสารสนเทศวัสดุตีพิมพ์ (Printed Materials)

ทรัพยากรสารสนเทศวัสดุตีพิมพ์ หมายถึง วัสดุที่รวบรวมสารสนเทศหรือสิ่งพิมพ์ที่ถูกจัดทำขึ้นที่มีเนื้อหาสาระความรู้ ความบันเทิงทุกสาขาวิชา เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง หรือเพื่อความบันเทิง ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยรวบรวมตีพิมพ์ในลักษณะรูปเล่มหนังสือ หรือรูปเล่ม อื่น ๆ เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จุลสาร และกฤตภาค ซึ่งแต่ละรูปแบบที่ตีพิมพ์ออกมานั้น จะมีลักษณะ ขนาด ส่วนประกอบที่แตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ในการจำทำสิ่งพิมพ์ในแต่ละประเภท (กอบแก้ว โชติกุญชร และคณะ 2546 สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547; ชญาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

ทรัพยากรสารสนเทศวัสดุตีพิมพ์จำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. หนังสือ (Books)

หนังสือ หมายถึง ทรัพยากรสารสนเทศที่บันทึกเรียบเรียงเรื่องราวเหตุการณ์ วิชาความรู้ ประสบการณ์และความคิดต่างๆ ให้เนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวและความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ห้องสมุดส่วนใหญ่จัดเก็บหนังสือทั่วไปไว้ในชั้นเปิด โดยแยกภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และให้ใช้ได้ทั้งภายในและให้ยืมออกนอกห้องสมุด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หนังสือสารคดี (Non-Fiction) และหนังสือบันเทิงคดี (Fiction) (ชญาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

1) หนังสือประเภทสารคดี (Non-Fiction) เป็นลักษณะของหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอสาระความรู้ด้านวิชาการทุกแขนงวิชา และอาจมีความบันเทิงเป็นส่วนประกอบเรื่องบ้างเท่านั้น ซึ่งมีหนังสือที่จัดอยู่ในประเภทนี้มีดังนี้ (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547)

1.1) หนังสือตำราวิชาการ (Textbooks) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นตามหลักสูตรการสอนในระดับ ต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาเป็นวิชาการล้วน ๆ ได้แก่ หนังสือแบบเรียน เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอนในรายวิชาต่าง ๆ

1.2) หนังสืออ่านประกอบ (External Readings) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อใช้อ่านประกอบในการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ นอกเหนือไปจากหนังสือเรียนที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น

1.3) หนังสือความรู้ทั่วไป (General Readings) เป็นหนังสือที่ผู้ทรงความรู้หรือมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเขียนหรือเรียบเรียงขึ้น เพื่อให้บุคคลที่มีความสนใจในเรื่องนั้นได้อ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ที่นอกเหนือจากตำราเรียนและหนังสืออ่านประกอบ เน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้อ่านทั่วไปหรือนักเรียนนักศึกษา ตลอดจนนักวิชาการทุกสาขาวิชา (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู, 2547; ชญาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

1.4) หนังสือนันทนาการ (Recreational Books) เป็นหนังสือที่เสนอสาระความรู้ เพื่อความบันเทิง ความเพลิดเพลิน แต่มีคุณค่าทางวิชาการผู้อ่านจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินประกอบกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไพเราะของสำนวนภาษา หนังสือประเภทนี้ ได้แก่ หนังสือศิลปะ วรรณคดี ชีวประวัติ เป็นต้น

1.5) หนังสือคู่มือครู หลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน (Curriculum Laboratory) หนังสือหรือเอกสารในประเภทนี้ จัดเป็นสิ่งตีพิมพ์เพื่อการเรียนการสอน ผู้อ่านส่วนใหญ่จะเป็นครู อาจารย์ ดังนั้น ห้องสมุดบางแห่งอาจจะจัดรวบรวมหนังสือในประเภทนี้ไว้เป็นสัดส่วนเฉพาะห้องหนึ่งก็ได้

1.6) หนังสืออ้างอิง (Reference Books) เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงหรือความรู้ต่าง ๆ และเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาอ้างอิงเพียงตอนหนึ่งตอนใดในเล่ม ดังนั้น ผู้ศึกษาจะอ่านเฉพาะบางเรื่องบางตอนที่ต้องการ ไม่จำเป็นต้องอ่านทั้งเล่ม การจัดลำดับเรื่องภายในเล่มจะเรียงตามลำดับอักษรหรือลำดับปี หนังสือประเภทนี้ทางห้องสมุดจะจัดแยกออกจากหนังสือทั่ว ๆ ไป และไม่อนุญาตให้ยืมออกนอกห้องสมุด ในกรณีที่เป็นหนังสือภาษาไทยจะมีอักษร “อ” แต่ถ้าหนังสือภาษาต่างประเทศจะเป็น “R” หรือ “Ref” เป็นสัญลักษณ์กำกับ หนังสืออ้างอิงแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

ก. หนังสืออ้างอิงข้อมูล คือ เป็นหนังสืออ้างอิงที่ให้ข้อมูลรายละเอียดที่เป็นจริงในด้านวิชาการ ซึ่งหนังสืออ้างอิงในกลุ่มนี้ ได้แก่

1) พจนานุกรม (Dictionaries) เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ของคำ ในด้านการสะกดคำ การอ่าน ความหมาย ชนิดของคำ จำนวนพยางค์ ประวัติของคำ เป็นต้น

2) สารานุกรม (Encyclopedias) เป็นหนังสือที่รวบรวมเรื่องต่าง ๆ ไว้ทุกสาขาวิชาอย่างละเอียด

3) อักขรานุกรมชีวประวัติ (Biographical Dictionaries) คือ หนังสือที่รวบรวมชีวประวัติบุคคลสำคัญ โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับกำเนิด การศึกษา อาชีพ สถานภาพครอบครัว หน้าที่การงาน และผลงานที่ดีเด่น เป็นต้น

4) อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ (Geographical Dictionaries) เป็นหนังสือที่อธิบายชื่อ ต่าง ๆ ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชื่อเมือง ภูเขา แม่น้ำ เกาะ และสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

5) นามานุกรม (Directories) นามานุกรม หรือทำเนียบนาม เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูลที่เป็นชื่อบุคคล สถานที่ หรือหน่วยงานต่าง ๆ

6) หนังสือรายปี (Yearbooks) เป็นหนังสือที่รวบรวมเหตุการณ์ ข่าวสาร วิทยาการต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา

7) รายงานประจำปี (Annual Reports) เป็นหนังสือที่ทางหน่วยงานต่าง ๆ จัดพิมพ์ เพื่อแถลงผลงานในรอบปี

8) แผนที่ (Maps Atlases) เป็นหนังสือที่แสดงแผนที่โลก หรือแสดงแผนที่เฉพาะทวีป หรือเฉพาะประเทศ เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง เมือง เขตพรมแดน มหาสมุทร เกาะ เป็นต้น

9) หนังสือคู่มือทางวิชาการ (Handbooks Manuals) เป็นหนังสือที่รวบรวมสาระความสำคัญทางวิชาการนั้น ๆ โดยสังเขปรวมทั้งคู่มือในการปฏิบัติงาน หนังสืออ้างอิงประเภทนี้ มีลักษณะคล้ายกับสารานุกรมเฉพาะวิชา

10) สิ่งพิมพ์รัฐบาล (Government Publications) คือ สิ่งพิมพ์ที่หน่วยงานราชการจัดพิมพ์ขึ้นในรูปของหนังสือราชการ หรือเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักฐานหรือเผยแพร่ผลงาน เช่น ราชกิจจานุเบกษา รายงานประจำปีของหน่วยราชการและองค์การต่าง ๆ เป็นต้น

ข.หนังสืออ้างอิงชี้นำแหล่งข้อมูล เป็นหนังสืออ้างอิงที่บอกแหล่ง การค้นคว้ารายละเอียดของเรื่องต่าง ๆ หนังสืออ้างอิงในกลุ่มนี้ ได้แก่

1) ดรรชนีวารสาร (Periodical Indexes) คือ หนังสือที่รวบรวมชื่อบทความทางวิชาการ จากหนังสือวารสารต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อวารสาร ปีที่ เล่มที่ หรือฉบับที่ หน้าที่ มีบทความปรากฏ เป็นต้น

2) บรรณานุกรม (Bibliographies) คือ หนังสือที่รวบรวมรายชื่อหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และวัสดุอื่น ๆ รวมเข้าเล่มเป็นรายเดือน รายสามเดือน รายปี หรือ 2-3 ปี ต่อ 1 เล่ม รายละเอียดที่ปรากฏในหนังสือบรรณานุกรม จะแสดงถึงข้อมูลของหนังสือแต่ละเล่มเกี่ยวกับ ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์ สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ เป็นต้น

2. หนังสือบันเทิงคดี (Fiction Books)

หนังสือบันเทิงคดี คือ หนังสือที่ผู้เขียน เขียนขึ้นตามจินตนาการ เพื่อมุ่งให้ความเพลิดเพลิน บันเทิงอารมณ์แก่ผู้อ่าน โดยใช้สำนวนโวหารทางภาษาเป็นสำคัญ หนังสือประเภทนี้ ได้แก่ หนังสือนวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นต้น (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู , 2547)

2.1 นวนิยาย (Novel) เป็นเรื่องแต่งขนาดยาวที่ผู้แต่งใช้การสมมติตัวละคร เหตุการณ์ เรื่องราว และสถานการณ์ขึ้นมาให้มีความสมจริง ประกอบด้วยโครงเรื่องย่อยหลาย ๆ เรื่องซึ่งมีความสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันไปตลอดทั้งเรื่อง มุ่งเสนอความคิด สาระและความบันเทิงแก่ผู้อ่าน (ชฎาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

2.2 เรื่องสั้น (Short Stories) เป็นเรื่องแต่งขนาดสั้นที่ผู้แต่งเขียนขึ้น โดยใช้จินตนาการของตนเอง ประกอบด้วยเนื้อเรื่องที่ไม่มีความสลับซับซ้อน ใช้ตัวละครไม่มาก มีการดำเนินเรื่องด้วยความรวดเร็ว และนำเสนอแนวคิดสำคัญเพียงแนวเดียวเท่านั้น (ชฎาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

2.3 หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน (Easy Books) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นให้เด็กและเยาวชนอ่าน หรือผู้ใหญ่อ่านให้เด็กฟังในกรณีที่เด็กยังเล็กมาก ลักษณะของหนังสืออาจเป็นหนังสือภาพล้วน ๆ หรือมีเนื้อเรื่องและภาพ หรือหนังสือการ์ตูน ซึ่งมีเนื้อหาเหมาะสมกับวัย ความรู้ และความสามารถของเด็ก หนังสือประเภทนี้มุ่งเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน (ชญาภรณ์ กุลนิติ, 2553)

2. วารสารหรือนิตยสาร (Periodicals or Magazine)

วารสารหรือนิตยสาร เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทเย็บเล่ม ที่มีกำหนดเวลาการพิมพ์ออกที่แน่นอน เป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายครึ่งเดือน รายเดือน รายสองเดือน รายสามเดือน รายสี่เดือน รายหกเดือนหรือรายครึ่งปี เป็นต้น ดังนั้น จึงมีชื่อเรียกหนังสือวารสารอีกชื่อหนึ่งว่า “หนังสือรายคาบ” ลักษณะรูปเล่มมักจะเหมือนกันทุกฉบับ เพื่อให้ผู้อ่านสังเกตง่าย แต่ละฉบับมีเลขกำกับไว้ ได้แก่ เลขที่ ฉบับที่ และวันเดือนปี เลขกำกับเหล่านี้จะต่อเนื่องสัมพันธ์กันตามลำดับไป หรือหลาย ๆ สาขา ถ้าฉบับใดมีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นวิชาการจะเรียกว่า วารสารวิชาการ (Journal) แต่ถ้ามีเรื่องทั่ว ๆ ไป หรือเรื่องบันเทิงจะเรียกว่านิตยสาร (Magazine) การแบ่งประเภทของวารสาร นิตยสารสามารถแบ่งได้โดยอาศัยเกณฑ์ต่าง ๆ ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. นิตยสารทั่วไป (General Magazine) เป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาหลายลักษณะรูปแบบที่มีทั้งบันเทิงคดี และสาระความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นส่วนประกอบ ซึ่งเหมาะสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป นิตยสารในประเภทนี้ ได้แก่ ชีวจิต แพรว Reader’s Digest และ TV Guide เป็นต้น

2. นิตยสารข่าว (News Magazine) นิตยสารประเภทนี้ผู้เขียนมีวิธีการเสนอข่าวบทความ สารคดี หรือบันเทิงคดีโดยการสอดแทรกความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ประกอบ ดังนั้น อาจเรียกชื่อได้อีกอย่างหนึ่งว่า “นิตยสารข่าวเชิงวิจารณ์” เช่น สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ มติชนสุดสัปดาห์ Time หรือ Newsweek เป็นต้น

3. นิตยสารเฉพาะกลุ่ม (Specialized Magazine) เป็นนิตยสารที่จะพิมพ์โดยมุ่งเสนอสาระความรู้ต่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง วัย เพศ หรือความสนใจเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล ดังนั้น นิตยสารในประเภทนี้ จึงแบ่งออกได้ดังนี้

3.1 นิตยสารสำหรับเด็ก มีเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้แปลกใหม่ และความบันเทิง เช่น นิตยสารชัยพฤกษ์ เด็กก้าวหน้า และการ์ตูน เป็นต้น

3.2 นิตยสารสำหรับผู้หญิง เป็นนิตยสารที่เน้นเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นความสนใจของผู้หญิง เช่น สกุลไทย คุณหญิง ดิฉัน และขวัญเรือน เป็นต้น

3.3 นิตยสารสำหรับผู้ชาย เป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเพศตรงข้าม เช่น นิตยสารแมน หนุ่มสาว และนิตยสาร PLAYBOY เป็นต้น

3.4 นิตยสารเฉพาะด้าน เป็นนิตยสารที่รวบรวมสาระต่าง ๆ เฉพาะด้านเพื่อรองรับความสนใจของบุคคลเฉพาะกลุ่ม นอกเหนือจากนิตยสารข้างต้น เช่น นิตยสารเด็ก นิตยสารวัยรุ่น นิตยสารครอบครัว นิตยสารดารานักร้อง นิตยสารกีฬา นิตยสารท่องเที่ยว และนิตยสารพระเครื่อง เป็นต้น

4. วารสารวิชาการ (Journal) เป็นวารสารที่รวบรวมสาระความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านวิชาการในสาขาวิชาการใดวิชาการหนึ่ง โดยนักวิชาการเฉพาะด้าน เพื่อให้ผู้อ่านที่มีความสนใจในวิชาการนั้น ศึกษาตามความต้องการ ซึ่งวารสารประเภทนี้อาจรวมไปถึงนิตยสารวิชาชีพด้วย

3. หนังสือพิมพ์ (Newspaper)

หนังสือพิมพ์ จัดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) ประเภทสื่อสารมวลชนที่มีลักษณะของรูปเล่มเป็นกระดาษขนาดใหญ่ ประมาณ 2 หน้ายก จำนวนหลายแผ่นพับได้ ไม่มีการเย็บเล่ม จัดพิมพ์ขึ้นต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่ออกเป็นรายวัน ราย 2 วัน และรายสัปดาห์ โดยหนังสือพิมพ์รายวัน มีจุดมุ่งหมายทำหน้าที่หลักในการรายงานปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ “ข่าว” แก่ผู้อ่านให้ทราบว่าวันนี้ หรือเมื่อวานเกิดอะไรขึ้น เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจมีความคืบหน้าไปอย่างไร ส่วนหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ จะทำหน้าที่เสนอข่าวที่ให้ข้อมูลหรือมุมมองที่ลึกซึ้ง และรอบด้านมากกว่า จึงกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์และเสียเปรียบด้านเวลา ในการวางตลาด แต่ก็ได้เปรียบด้านเวลา คือ มีเวลามากกว่าในการทำข่าวที่มีคุณภาพให้ข้อมูลและการวิเคราะห์ที่เจาะลึกรอบด้าน

นอกจากการเสนอเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ธุรกิจ การศึกษา อาชีพ กีฬา หนังสือพิมพ์ยังได้นำเสนอการโฆษณา สารคดี บทความ ของเรื่องบันเทิงต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้น ถือได้ว่าหนังสือพิมพ์เป็นสื่อสะท้อนภาพและเหตุการณ์ของสังคมปัจจุบัน และเป็นสื่อสารมวลชนที่มีผู้สนใจอ่านเป็นจำนวนมาก จากลักษณะการนำเสนอข่าวและการกำหนดเวลาออกของหนังสือพิมพ์ก็ดี สามารถจำแนกหนังสือพิมพ์ได้ 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality Newspaper) นำเสนอข่าวที่มีผลกระทบในภาพรวม เป็นข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เรียกว่า ข่าวหนัก (Hard News)

2. หนังสือพิมพ์ปริมาณ (Quantity or Popular Newspaper) นำเสนอข่าวเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เช่น ข่าวอาชญากรรม อุบัติเหตุ การฉ้อโกง ข่าวสังคม บันเทิง ข่าวกีฬา เรียกว่า “ข่าวเบา” (Soft News)

4. วิทยานิพนธ์ (Thesis or Dissertations)

วิทยานิพนธ์ เป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้น จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามข้อกำหนดของการศึกษาในระดับปริญญามหาบัณฑิต (ปริญญาโท) และปริญญาดุษฎีบัณฑิต (ปริญญาเอก) การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาจะมีขอบเขต และขั้นตอน การศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ตามเนื้อหาและสาขาวิชา ที่ผู้จัดกำลังศึกษา ซึ่งถือได้ว่าผลการศึกษาค้นคว้าหรือวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้าอ้างอิงที่สำคัญอย่างยิ่ง

5. รายงาน (Report)

รายงานจัดเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่งที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรายงานผลการศึกษาค้นคว้า การทดลอง ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานสำคัญคือ การศึกษาอ้างอิง รายงานที่เป็นสิ่งพิมพ์นี้ ได้แก่ รายงานการประชุม รายงานการสัมมนาทางวิชาการ รายงานผลการวิจัย และรายงานประจำปี เป็นต้น

6. จุลสาร (Pamphlets)

จุลสาร เป็นสิ่งพิมพ์ปกอ่อนที่มีขนาดเล็ก ความหนาไม่เกิน 60 หน้า มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นสาระความรู้ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเฉพาะเรื่อง และสมบูรณ์ภายในเล่ม เพราะมีเนื้อหากะทัดรัด อ่านเข้าใจง่าย หนังสือจุลสารส่วนใหญ่จะจัดพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานทั้งของภาครัฐ และเอกชน เช่น จุลสาร ของการไฟฟ้า จุลสารของกรมปศุสัตว์ จุลสารของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

7. กฤตภาค (Clipping)

กฤตภาค เป็นวัสดุห้องสมุดที่จัดทำขึ้น โดยการตัดเนื้อเฉพาะบทความ สารคดี จากหนังสือพิมพ์ วารสารนิตยสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม บุคคล ดนตรี การศึกษา ฯลฯ นำมาผนึกลงบนกระดาษขาว พร้อมกับให้หัวเรื่องและแหล่งที่มาของบทความนั้น จัดเก็บโดยจำแนกตามเนื้อหาหรือหัวเรื่อง เรียงตามลำดับอักษรใส่แฟ้มแขวนเก็บในตู้เหล็ก กฤตภาคถือเป็นวัสดุตีพิมพ์ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาอ้างอิงตลอดจนการใช้เป็นอุปกรณ์ในการสอนและจัดนิทรรศการได้อีกด้วย

8. สิ่งพิมพ์รัฐบาล (Government Publication)

สิ่งพิมพ์รัฐบาล เป็นสิ่งพิมพ์ที่หน่วยงานของรัฐบาลเป็นผู้ผลิต จัดพิมพ์ หรือออกค่าใช้จ่ายในการจัดทำ เพื่อจุดประสงค์ในการแจ้ง แถลงหรือประกาศ ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปเล่ม เป็นวารสาร จุลสาร หรือแผ่นปลิว เช่น รายงานการบริหาร รายงานการค้นคว้า วิจัย ระเบียบ กฎข้อบังคับ คู่มือ เป็น (สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และ นฤมล เทพชู, 2547)

สรุป

ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ปัจจุบันเป็นสื่อที่มีความจำเป็นและสำคัญที่ช่วยในการตัดสินใจให้มีคุณภาพเกิดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาสังคมและประเทศ ช่วยส่งเสริมทักษะความรอบรู้ การรู้จักและเลือกใช้สารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ จากทุกรูปแบบ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินชีวิตในสังคมยุคสารสนเทศ

รายการอ้างอิง

กอบแก้ว โชติกุญชร. และคณะ (2546) . **ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: แม็ค.

คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. (2550). **สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า.** ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จุฑารัตน์ นกแก้ว. (2546). **ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอมพันธ์.

ชฎาภรณ์ กุลนิติ. (2553). **สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2548). **การใช้ห้องสมุดยุคใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: เอสอาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

วันเพ็ญ สาลีผลิน (ม.ป.ป.). **ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีวะ.

สมมารถ มีศรี สุธาริณี วาคาบายาชิ และนฤมล เทพชู. (2547). **ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: พัฒนาวิชาการ.

อาภากร ธาตุโลหะ. (2553). **ห้องสมุดและทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการค้นคว้า.** ชลบุรี : ตะวันออกการพิมพ์.

อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย. (2549). **การเขียนรายงานและการใช้ห้องสมุด.** กรุงเทพฯ: โอเดียสโตร์.